

Waak voor hebzucht Lukas 12.13-21

Rev. Dr. Jos M. Strengholt

Heliopolis 2016; Arnhem-Nijmegen 2022

We gunnen onze Nederlandse boeren van harte dat ze genoeg verdienen om van te leven en we vinden het belangrijk om de natuur gezond te houden. Maar vinden we het ook prettig om meer te betalen voor onze melk?

We vinden dat de boeren in Afrika een beter leven verdienen. Maar we kopen onze heerlijke sperziebonen uit Egypte graag zo goedkoop mogelijk.

Er is een verband tussen het feit dat ik zo weinig mogelijk wil betalen, de armoede van mensen en de slechte toestand van de natuur in onze eigen landen.

Er is een direct verband tussen mijn voordeel en het nadeel van anderen.

Sommige mensen vullen hun zakken ten koste van anderen die niets hebben. Dit is een wereldwijd probleem.

De hebzucht van bankiers heeft geleid tot economische crises. De hebzucht van multinationals buit de natuur en mensen uit. In de ratrace om steeds meer wint een enkeling, maar verliezen de meeste mensen.

1. Hebzucht is gevaarlijk

Jezus werd omringd door duizenden mensen en ze stelden Hem allerlei vragen. Ik denk dat het een beetje leek op een persconferentie waar iedere journalist zijn of haar vraag naar voren roept, in de hoop gehoord te worden en een antwoord te krijgen.

In tegenstelling tot sommige van onze politici gaf Jezus daadwerkelijk antwoord — en wel op een betekenisvolle manier.

Er waren twee broers tussen de menigte en één van hen riep zijn vraag — en eigenlijk was dat nogal ongeleefd. Zijn vraag had voor de duizenden anderen helemaal geen belang. Hij wilde gewoon wat geld van zijn broer en zijn broer wilde hem dat geld niet geven.

‘Jezus, wees mijn scheidsrechter. Mijn broer wil de erfenis niet met mij delen.’

Jezus weigert hun rechter te zijn.

Maar Hij geeft wel een antwoord dat voor deze twee broers van belang was. En het is ook voor ons een goede les.

“Pas op en wees op uw hoede voor de hebzucht. Immers, al heeft iemand overvloed, zijn leven behoort niet tot zijn bezit.” Dat zegt Jezus tegen hen.

Pas op en wees op uw hoede voor hebzucht.

Jezus legt de vinger op de zere plek bij deze twee broers. Hebzucht is wat Jezus ziet in het verzoek van de broer die geld wil. En hebzucht is ook wat Hij ziet in de houding van de andere broer, die niet wil delen.

Beiden zijn bereid hun broederlijke relatie op het spel te zetten om meer bezit te hebben. Meer land. Meer geld. Meer spullen. Ten koste van hun relatie.

Hebzucht is gevaarlijk.

Niet iedereen is het daar overigens mee eens.

In een film uit 1987, *Wall Street*, zegt een van de hoofdrolspelers, Michael Douglas:

Hebzucht [...] is goed. Hebzucht is juist, hebzucht werkt. Hebzucht maakt duidelijk, snijdt dwars door alles heen en raakt de kern van de evolutionaire geest. Hebzucht, in al haar vormen — hebzucht naar het leven, naar geld, naar liefde, naar kennis — heeft de opwaartse ontwikkeling van de mensheid gekenmerkt.

Zo denken veel mensen er inderdaad over. En daar zit ook wel een kern van waarheid in. Zonder het verlangen naar meer zouden we waarschijnlijk niet gemotiveerd zijn om onze wereld verder te ontwikkelen.

Maar hebzucht is werkelijk het verlangen naar steeds meer. Naar buitensporig veel meer.

Het is een verlangen dat nooit ophoudt. Daarom werken we hard voor een hoger salaris, een groter huis, een betere auto, een groter pensioen. En we zijn nooit tevreden.

Jezus waarschuwde tegen de houding waarin we altijd meer willen hebben. We mogen ons leven niet laten bepalen door wat we bezitten. Als we denken dat wij zijn wat we hebben, ja, dan zullen we altijd meer willen en nooit tevreden zijn.

Ik vind het verbazingwekkend hoeveel miljonairs, en zelfs miljardairs, blijkbaar nooit moe worden van hun pogingen om steeds meer te verzamelen.

En heb je weleens gemerkt dat wij, vreemd genoeg, rijke mensen allemaal zo hoog lijken te waarderen? We nemen mensen met geld vaak serieuzer dan arme mensen. Dat is niet goed, maar het lijkt diep in ons verankerd te zijn.

Wanneer Elon Musk zijn ideeën over de regels van voetbal deelt, luisteren mensen alsof God vanuit de hemel spreekt.

Als we onszelf inderdaad definiëren door wat we bezitten, of door onze positie in de samenleving, dan moeten we natuurlijk tegen elke prijs proberen meer te krijgen.

Daarom proberen zoveel mensen zich omhoog te ellebogen in het leven. Daarom zijn sommige mensen bereid om goede familieverhoudingen en vriendschappen op te geven — voor geld.

Hard werken om te verdienen wat we nodig hebben, dat is goed. Dat is wat een verantwoordelijke christen doet.

Maar het intense verlangen naar wat we niet nodig hebben, naar meer dan normaal is, maakt onaangename mensen. Mensen zoals meneer Ebenezer Scrooge in *A Christmas Carol* van Charles Dickens.

Ik weet dat dit een les is die we nooit helemaal leren; het lijkt alsof we van nature geneigd zijn om meer, meer, meer te willen. Leren delen en geven vraagt, naar mijn indruk, bijzondere genade. Ook al zegt Jezus tegen ons dat het beter is te geven dan te ontvangen. Probeer het maar en je zult het ontdekken.

2. Al mijn graan en mijn goederen opslaan

Om dit principe uit te leggen — dat ons leven meer is dan wat we bezitten — vertelt Jezus Zijn hoorders een kort verhaal. Ik denk dat we ons gemakkelijk kunnen herkennen in de rijke man uit dit verhaal.

Het land van een rijke man bracht veel op. Zijn inkomen nam toe. Na een paar uitzonderlijk goede oogsten stroomde het geld bij hem binnen.

Wat moest hij doen? Hij deed wat een normale zakenman doet. Hij bouwde nieuwe schuren en sloeg daarin nog meer van zijn rijkdom op. Wij zouden vandaag zeggen: hij zette zijn geld op de bank, zorgde ervoor dat hij de beste rente kreeg, en klaar.

Kijk naar mijn prachtige schuren, ze zijn zo vol. Kijk naar mijn maandoverzicht van de bank — het gaat zo goed met mij!

Jezus zegt niet dat de man een grote verkwister werd. Hij bewaarde zorgvuldig wat hij bezat in de schuren en genoot van het idee dat hij nu kon ontspannen. Hij had genoeg opgeslagen voor een zekere toekomst. Zijn pensioen was geregeld.

Ditzelfde onderwerp is vandaag zo belangrijk in onze samenlevingen. Zekerheid voor later; je weet nooit wanneer je extra geld nodig hebt; financiële onafhankelijkheid; geen zorgen meer; nog wat meer in je pensioenplan stoppen, iets harder werken, iets meer verdienen.

Jezus noemt deze houding, waarin we altijd meer willen, hebzucht.

Zelfs onze nationale en internationale economieën zijn gebouwd op dit idee van de noodzaak van groei. Wanneer onze economieën krimpen, denken we dat we met een ramp te maken hebben; we houden onze leiders verantwoordelijk voor het feit dat ons bruto binnenlands product ieder jaar met een paar procent moet groeien.

En wanneer er gesproken wordt over inflatie, stagnatie of krimp, houden we onze adem in van angst.

Dus wordt ons gezegd: werk harder, verdien meer en geef vooral ook meer uit. Verzamel meer spullen, omring jezelf met meer luxe, en dan komt alles goed.

Maar heeft dit ons gelukkiger gemaakt?

De Duitse filosoof Erich Fromm omschrijft hebzucht als “een bodemloze put die de mens uitput in een eindeloze poging om een behoefte te bevredigen zonder ooit voldoening te bereiken.”

Het geeft geen voldoening, omdat meer bezit niet het uiteindelijke doel van ons leven is.

Elke groei is dubbelzinnig. Groei is noodzakelijk als we ons willen ontwikkelen, maar ze maakt ons tot gevangenen wanneer we groei beschouwen als het hoogste goed. En ze beperkt ook onze blik. Wij zijn gemaakt voor God — niet voor geld.

Het uitsluitend najagen van bezit staat persoonlijke vervulling en het ontdekken van onze ware grootheid in de weg. Zowel voor volken als voor individuen is hebzucht de meest duidelijke vorm van morele onderontwikkeling.

Daarom heeft de kerk hebzucht, gierigheid, altijd gezien als één van de zeven hoofdzonden.

3. Rijk zijn in God

De rijke man uit de gelijkenis had zich misrekend — omdat het leven van iemand niet bestaat uit de overvloed van zijn bezittingen.

De man zei tegen zijn ziel: “Ziel, u hebt veel goederen liggen voor veel jaren. Neem rust, eet, drink en wees vrolijk.”

Dat is overigens een heel veel voorkomende vergissing. Het idee: als ik dit of dat maar heb, als ik die andere baan maar heb, als ik maar meer geld heb, dan kan ik eindelijk ontspannen, eten, drinken en vrolijk zijn.

Het is niet waar, zoals we allemaal uit ervaring weten. Want telkens wanneer we meer hebben, wanneer we dat betere salaris of die betere auto hebben bereikt, geeft het na verloop van tijd geen voldoening meer en willen we opnieuw meer.

De Romeinen hadden een spreekwoord dat zei dat geld is als zeewater: hoe meer iemand ervan drinkt, hoe dorstiger hij wordt.

De man uit de gelijkenis had zich misrekend omdat hij God was vergeten. Hij had hard gewerkt, veel gespaard, en toen zei God tegen hem dat hij een dwaas was — en hij stierf.

Iemand die uitsluitend gericht is op meer van dit en meer van dat, wordt door God een dwaas genoemd. In de eerste plaats omdat hij tijdens zijn leven een volkomen vertekend beeld van zichzelf had. Alsof jouw waarde ligt in wat je hebt.

En in de tweede plaats omdat wij allemaal zullen sterven. En wat hebben al onze bezittingen eraan wanneer wij God ontmoeten?

De clou van de gelijkenis is: “Zo is het met hem die voor zichzelf schatten verzamelt en niet rijk is in God.”

Leven voor spullen, voor geld, voor een mooi huis, is onverantwoordelijk.

Wij mensen zijn gemaakt naar het beeld van God. Als wij, als beelddragere van God, de materie, de dingen die geschapen zijn, gaan aanbidden, vernederen we onszelf werkelijk.

Daarom moeten we ons minder zorgen maken over wat we hebben, of over wat we graag zouden willen hebben. En we moeten ons meer bekommeren om onze relatie met God.

Jezus zegt dat we ‘rijk in God’ moeten zijn. Dat betekent: rijk zijn overeenkomstig wat God belangrijk vindt.

Rijkdom voor onszelf verzamelen is vooral problematisch wanneer we mensen ontmoeten die niet weten wat ze morgen zullen eten.

God Zelf staat bekend om Zijn genade, om Zijn houding van geven. En als Zijn kinderen verlangen wij er toch naar om op onze Vader te lijken?

God wordt nooit moe om ons te geven, en daardoor wordt Hij niet armer. En wij zullen, wanneer we goed doen met wat we bezitten, nooit arm worden. Integendeel, het zal ons zeker rijker maken ‘in God’.

Dat is geen rijkdom in geldelijke zin, maar rijkdom in een relatie met God, in liefde voor andere mensen.

Wij moeten verantwoordelijke mensen zijn; verantwoordelijke ouders; verantwoordelijke burgers. Daarom moeten we verstandig omgaan met ons geld en onze bezittingen. Maar dat mag nooit ten koste gaan van relaties, van vrienden, van collega’s, van arme mensen die onze hulp nodig hebben.

En het mag ook nooit ten koste gaan van onszelf. Als we onszelf waardevol gaan vinden vanwege wat we hebben, vernederen we onszelf.

En eigenlijk vernederen we daarmee God, onze Schepper, Die ons juist zo waardevol heeft gemaakt — waardevol als de naakte mensen die uit de moederschoot ter wereld kwamen.

In een doodskleed zitten geen zakken. We kwamen naakt in de wereld en we verlaten haar met niets.

Het enige wat blijft, zijn de dingen die ons ‘rijk in God’ hebben gemaakt.

Augustinus zei in een preek over de gelijkenis die we gelezen hebben: “Ik had honger en u hebt Mij niet te eten gegeven...” Hij citeert Jezus.

Daarna gaat hij verder, en ik vind deze uitspraak mooi: “De rijke man uit de gelijkenis beseft niet dat de buiken van de armen veel veiligere opslagplaatsen zijn dan zijn schuren.”

Bezit hebben is niet slecht, maar goed. Maar we hebben het om er goed mee te doen voor anderen.

Geld op de bank is tijdelijk en heeft geen eeuwigheidswaarde zolang het op de bank staat. Voedsel in de buik van een arme, jouw hulp aan andere mensen — dát wordt door God gezien en dat volgt je de eeuwigheid in.

Conclusie

Ken je mensen die financiële hulp nodig hebben? Mensen die door nood worden neergedrukt omdat ze niet genoeg hebben? Neem je voor om iets wezenlijks voor hen te doen.

Want geld in een lege maag is geld dat je hebt geïnvesteerd in de bank van God.

Terwijl geld in onze zak of op onze eigen bank op een dag tegen ons kan getuigen.

Amen.